

Inhoud

De theorie 04

9 aanraders

1. Start een samenwerkingsrelatie zorgvuldig 08
2. Betrek leerlingen bij ouderbetrokkenheid 16
3. Benader ouders als ouders 22
4. Zorg voor ouderbetrokkenheid op maat 30
5. Blijf samenwerken met ouders 36
6. Zorg voor samenwerking tussen ouders 46
7. Zet ouders in hun kracht naar hun kind 56
8. Zet ouders in hun kracht op schoolniveau 70

Afsluiting: ouderbetrokkenheid en beleid 81

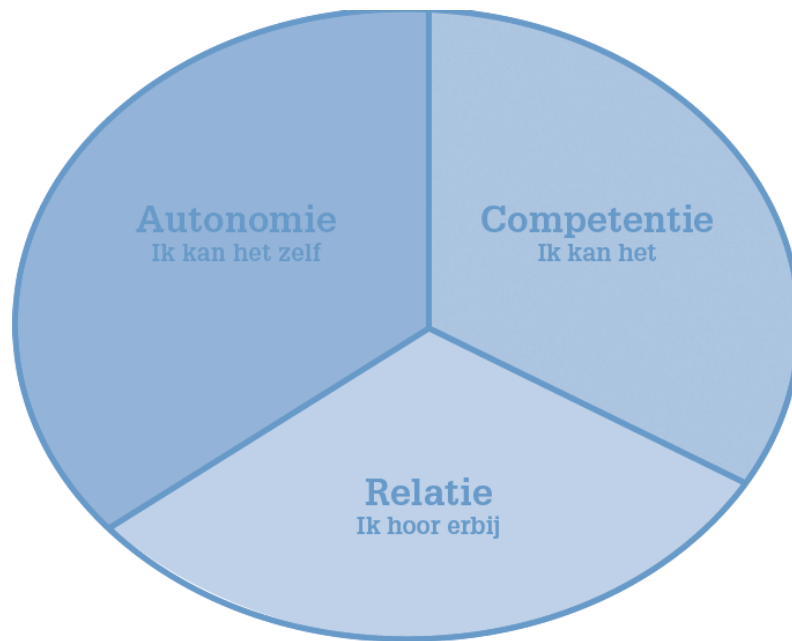
- Meer weten? 84
- Reeds verschenen 86
- In voorbereiding 86

De theorie

Ouders besteden hun kinderen (verplicht) uit aan de school om hen te helpen in de voorbereiding op de samenleving van vandaag en morgen. Het zou voor kinderen echter heel onnatuurlijk zijn wanneer deze twee werelden te ver uit elkaar liggen. Of – zoals in sommige gevallen – wanneer kinderen zich thuis anders voordoen en anders ontwikkelen dan op school. Bijvoorbeeld een kind dat op school stil en teruggetrokken is en nauwelijks leesvorderingen maakt, terwijl het zich thuis vrij voelt en ouders het idee hebben dat het lezen in een rap tempo verbetert. Dat vraagt niet alleen om een heldere afstemming, maar ook om een gezamenlijke aanpak. Een aanpak die niet eenzijdig door de school wordt bedacht, maar samen met ouders, zodat ieders kennis, kunde en ervaring wordt aangewend in het belang van het kind. Dat betekent dat leerkrachten en ouders elkaar als gelijkwaardig zien en dus met verschillende rollen en verantwoordelijkheden.

De school is de professionele instelling die ervoor verantwoordelijk is ze dat alle ouders in hun kracht zet, in het belang van het kind en voor zover dit past binnen haar invloedssfeer. Ook ouders die zich minder competent voelen of die zich juist afzijdig lijken te houden. Daarom wordt er gesproken over ‘ouderbetrokkenheid’: de school die ouders betreft. Maar hoe zet je ouders in hun kracht? Hoe krijg je hen gemotiveerd en zorg je ervoor dat het geen enorme investering in tijd is, maar juist tijd en energie oplevert? En belangrijker nog: dat hun kinderen er beter van worden. Eigenlijk gaat het er ook om hoe je ouders gemotiveerd krijgt. Daarom zijn alle acht Aanraders in dit boek gebaseerd op de motivatietheorie van Deci en Ryan.

Al jaren hameren we erop dat het voor de motivatie van leerlingen zo belangrijk is hun drie psychologische basisbehoeften **autonomie**, **competentie** en **relatie** te versterken. Luc Stevens vroeg hier terecht aandacht voor. Kinderen bloeien hierdoor immers op, omdat ze meer zelfvertrouwen krijgen wanneer hun relevante volwassenen sturen op het vergroten van deze basisbehoeften. Maar hoe zit het met leerkrachten en ouders?

Het aardige is dat de theorie over deze drie psychologische basisbehoeften haar oorsprong kent in de motivatietheorie die niet alleen voor kinderen van toepassing is, maar evengoed voor volwassenen. Het waren Deci en Ryan die deze universele basisbehoeften voor alle mensen benoemden. Ga maar na, natuurlijk gelden ze ook voor leerkrachten. Zij willen dolgraag goede leraren zijn, competent voor hun werk. En het is vaak bijzonder frustrerend dat zij steeds meer en meer schriftelijk moeten verantwoorden, wat dikwijls de indruk wekt dat we onvoldoende vertrouwen op hun professionaliteit. Hetzelfde geldt voor IB'ers die uitgebreide plannen schrijven waarbij het verantwoorden eerder een doel dan een middel lijkt te zijn geworden. Ook hechten leerkrachten waarde aan hun autonomie: zij zijn de professional voor de klas en willen hun passie vormgeven door een groep kinderen te begeleiden in hun pedagogische en didactische ontwikkeling. Vanouds kent de leerkracht zeer veel autonomie, iets wat we nu door middel van bijvoorbeeld collegiale consultatie proberen te doorbreken, omdat een doorgeschoten autonomie onvoldoende intercollegiale leermomenten creëert. En ten slotte zijn de meeste leerkrachten sociaal ingesteld, hechten aan relaties en kozen daarom voor het onderwijs. Zij werken in een groep met kinderen en stimuleren groepsprocessen, maken deel uit van een team en aan de kinderen in hun klas is een grote groep ouders verbonden.

En dan de ouders: wat voor kinderen en leraren geldt, geldt ook voor hen. Ze willen graag autonoom zijn in hun opvoeding, het gevoel hebben dat ze goed kunnen opvoeden zonder opvoedingsondersteuning. Ze willen graag dat het goed gaat met hun kind als gevolg van het feit dat ze competente opvoeders zijn. Ten slotte willen ze graag – met erkenning voor hun autonomie, hun eigen wijze van werken – deel uitmaken van de schoolgemeenschap, en op hun eigen manier relaties opbouwen op school. Met de leerkrachten van hun kind, de klasgenoten van hun kind en met de andere ouders op school.

Zo bezien laten we in het onderwijs nogal wat steken vallen naar ouders, en verbazen we ons over hun gedrag en klagen we soms over hun gebrek aan motivatie. We verwachten van ouders dat we ze klusjes kunnen laten doen die wij voor hen bedenken, omdat wij er niet aan toekomen. Zoals het schoonmaken van de klas (ouderparticipatie). De vraag is of we hen gezien de psychologische basisbehoeften daartoe voldoende kunnen motiveren: doen we een beroep op hun werkelijke competenties, mogen ze meedenken (autonomie) en komt een dergelijke manier van inzetten een gelijkwaardige relatie wel ten goede?

Bij het inzetten van ouders op school gaat het erom dat we zowel bij leerkrachten als ouders net als bij kinderen sturen op hun psychologische basisbehoeften: autonomie, competentie en relatie, iedereen in zijn kracht met zijn eigen talenten.

Hetzelfde geldt voor het samenwerken met ouders op het niveau van hun kind (ouderbetrokkenheid). Als we voorbij gaan aan de basisbehoeften van ouders werken we met hun kinderen zonder een relatie met de ouders op te bouwen. We doen geen beroep op hun opvoedcompetenties wanneer we ouders vertellen dat ze de school vooral moeten vertrouwen en hun het gevoel geven dat de school niet op hun inbreng zit te wachten. We hinderen de autonomie van ouders wanneer de school eenzijdig bepaalt welke aanpak goed is voor het kind, wat ouders thuis aan leerondersteunend gedrag moeten vertonen en hoe de communicatie gaat verlopen. Bijvoorbeeld voor alle ouders een tienminutengesprek. Ouders hebben immers ook hun opbouwende ideeën en hun eigen tijdschema's.

Wil je autonomie, competenties en relaties bij iedereen recht doen, dan doemt het woord *gelijkwaardigheid* op. Gelijkwaardigheid betekent recht doen aan en uit zijn op eigen autonomie, competenties en relaties, maar evenzeer op die van ander. Oftewel respect voor de ander en voor jezelf, en grenzen in acht nemen van jezelf en van de ander.

Gelijkwaardigheid erkent ongelijkheid: iedereen respecteert de rol van de ander en wil de ander in de kracht van zijn specifieke rol zetten.

De volgende acht aanraders zijn uit op het versterken van de drie psychologische basisbehoeften van ouders: hun autonomie, relatie en competenties. Daarmee zet je ouders in hun kracht en zijn ze niet (meer) passief maar proactief. Ze hebben dan niet alleen het belang van hun eigen kind maar ook die van de andere kinderen, van de leerkrachten en van de andere ouders voor ogen. Anderzijds: zolang we niet sturen op het vergroten van de autonomie, relatie en competenties van ouders, moeten we niet opkijken dat passieve en overassertieve ouders het de school lastig kunnen maken. Dan blijft de IB'er vaak tussen de twee partijen - de leerkracht en de ouders – inzitten. Ze begrijpt hen beiden, maar wil niemand afvallen.

Aanrader 1.

Start een samenwerkingsrelatie zorgvuldig

Elke geslaagde samenwerking is gebaseerd op een relatie. Als leerkracht stel je jezelf bloot aan onnodige risico's als je met andermans kinderen gaat werken zonder een goede start te maken in de samenwerking met hun ouders. Risico's van onbegrip, onterechte verwachtingen, conflict, enzovoort. Maar hoe start je een goede samenwerkingsrelatie?

Een krachtig begin

De start van elke belangrijke samenwerking is een kennismaking, een gezamenlijke start en het afstemmen van verwachtingen. Een individueel startgesprek aan het begin van het jaar is daarom een must. Doel van dat gesprek is kennismaken. En als de IB'er een belangrijke rol speelt in het ontwikkelproces van een bepaalde leerling, is het raadzaam aan te schuiven. Ook de leerling is bij dit gesprek aanwezig, of het nu om een kleuter gaat of een groep 8-leerling. Het gaat immers alleen om het starten van de samenwerking, en daar horen jonge kinderen ook bij.

Sommige scholen starten het schooljaar met een zogenoemd 'omgekeerd tienminutengesprek'. Ouders worden uitgenodigd om te vertellen over hun kind. Dat is misschien een verbetering ten opzichte van veel klassieke tienminutengesprekken waarin leerkrachten vooral aan het woord waren, en in veel gevallen zijn ze zeker vruchtbaar. Maar in veel situaties ook niet. Sommige ouders slaan dicht en zeker ouders die zichzelf onvoldoende competent vinden ten opzichte van de school. Bijvoorbeeld ouders uit andere culturen waarin de school het voor het zeggen heeft.

Maar elkaar overtuigen over de beste vorm zal ook hier moeten gebeuren op basis van theoretische inzichten. Wanneer komt een startgesprek tot zijn recht? Wanneer je uit bent op *gelijkwaardigheid*, dus als zowel bij ouders

© CPS Onderwijsontwikkeling en advies

als bij leerkrachten, en zeker ook bij het kind wordt recht gedaan aan hun behoeften aan relatie, competentie en autonomie. Iedereen moet zich prettig voelen in zo'n gesprek (relatie), alle deelnemers willen competent zijn en gevonden worden (dus zijn persoonlijke bijdrage kunnen leveren ongeacht leeftijd of niveau) en autonoom zijn (dus zelf de keuzes kunnen maken in het belang van het kind). Dat betekent even bij elkaar zitten om de samenwerking formeel te starten, een relatie te bouwen, een sterk team te vormen (leerkracht, ouders en het kind) en dáár de tijd voor nemen. Niet bij voorbaat met vragenlijstjes werken, maar hooguit een paar slimme vragen achter de hand houden mocht het gesprek wat stil vallen. Als de een vragen bedenkt voor de ander is het gesprek in de kern al niet meer gelijkwaardig.

1e deel van het startgesprek

Liv zit in groep 3 en komt bij meester Luuk in de klas. Haar twee jaar oudere zus Noa had ook les van meester Luuk toen zij in groep 3 zat. Liv en haar ouders hebben voor de zomervakantie een uitnodiging via de mail gekregen om de laatste donderdag van de zomervakantie op school te komen voor een startgesprek. Luuk verwelkomt Liv en haar ouders en laat eerst de plek van Liv zien. Hij vraagt haar wat zij van deze plek vindt. Liv vindt het helemaal geweldig, vlakbij het raam en naast Lotte, een buurmeisje verderop in de straat. Als ze zitten, vraagt de moeder van Liv of meester Luuk weet dat Liv heel goed kan opschieten met Lotte, maar ook regelmatig ruzie heeft. "Fijn dat je daarover begint," zegt Luuk, "ik had dat meegekregen van Annewil, de leerkracht van groep 2. Hoe denk jij dat dit zal gaan, Liv?" Liv vertelt dat ze het niet zo goed weet. "Ons idee is dat het misschien goed is dat jullie voorlopig bij elkaar zitten, dan kunnen we jullie ook op school helpen goed met elkaar om te gaan wanneer het even niet zo lekker gaat." Liv en haar ouders vinden dit een goed idee en Luuk vertelt dat hij dit ook aan Lotte en haar ouders voorlegt. "Wat zou je dit jaar graag willen leren, Liv?" Als Liv opnieuw aangeeft dat ze dat niet zo goed weet, vertelt haar vader dat Liv soms wat verlegen is. Luuk geeft aan dat hij dat vroeger ook was en dat hij haar zal helpen om minder verlegen te zijn. "Liv vindt het heel stoer dat zij een meester krijgt, hè Liv?" zegt vader. Liv knikt. "Wat vind je leuk om te doen op school?" vraagt Luuk. "Tekenen," zegt Liv. En als hij doorvraagt, is het ijs gebroken en vertelt Liv ineens honderduit. "Je bent al vijf jaar meester in groep 3 toch? Waarom vind je dat zo leuk?" Luuk vertelt dat hij enorm geniet van het aanleren van de eerste letters, woorden en zinnen, en ook de eerste sommen. De basis voor de rest wat kinderen leren. "Ik raak daar voorlopig nog niet op uitgekeken, zo bijzonder hoe dat gaat bij kinderen." "Jij werkt in de ouderenpsychiatrie", zegt Luuk tegen de vader, "maar wat doe jij nu eigenlijk precies?", vraagt Luuk aan de moeder. "Je hebt toch een andere baan?"...

(Het vervolg van dit startgesprek is te vinden in Aanrader 4 op pagina 32)

Ook wanneer je als leerkracht voor de tweede keer dezelfde klas hebt, is deze start essentieel. *"Staan we met de neuzen dezelfde kant op?, Zijn er nog nieuwe ontwikkelingen?, Wat willen we dit jaar bereiken?"*, zijn altijd belangrijke vragen.

"Ik ontdekte dat ik met een kan koffie en thee, en wat fris meteen het gesprek goed begon. Zo krijgt de start meteen een ontspannen sfeer", aldus een leerkracht.

Huisbezoeken

Sommige mensen in het onderwijs pleiten voor het weer invoeren van huisbezoeken bij alle kinderen. De argumenten daarvoor zijn het opbouwen van een goede relatie, maar vooral ook het kind in zijn thuissituatie kennen en hem zo beter begrijpen. En natuurlijk kloppen beide argumenten, zeker wanneer belangrijke informatie wordt verkregen waar de leerkracht anders nooit achter kwam. Als groot nadeel wordt vaak gezien de enorme en soms onmogelijke tijdsinvestering. Maar ook hier geldt de motivatietheorie van Deci en Ryan, hoe krijg je ouders werkelijk mee?

Het eenzijdig initiatief nemen om een thuisbezoek af te leggen is niet gelijkwaardig: want hebben ouders meegedacht of dit voor hun kind de beste interventie is? Misschien schaamt de ouder zich voor de thuissituatie, voelt het kind de moeite van zijn ouders en zit hij de volgende dag met de leerkracht in de klas die eigenlijk niet welkom was. Voordat je het weet zit het kind in een loyaliteitsconflict tussen school en thuis.

Een moeder in Rotterdam Zuid zei in een ouderbijeenkomst op school tegen de leerkrachten: "Dus jullie willen graag op huisbezoek komen om mijn kind beter te leren kennen, zodat je meer van hem begrijpt? Dat vind ik eigenlijk wel een goed idee. Maar", ging ze lachend verder, "dan wil ik ook bij jullie op huisbezoek, dan snap ik mijn kind ook veel beter."

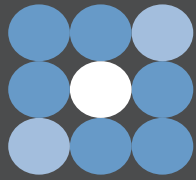
In een bondige reactie maakt deze moeder duidelijk wat gelijkwaardigheid inhoudt. Natuurlijk zijn huisbezoeken in veel situaties een doeltreffende interventie in het belang van het kind. Maar dan moet het wel een samen met de ouders afgesproken manier van contact zijn. Nooit mag de nieuwsgierigheid van de leerkracht leidend zijn, maar een voor leerkracht én ouders heldere reden in het belang van het kind. Bovendien kan met ouders in bepaalde situaties worden vastgesteld dat een huisbezoek samen met de IB'er wordt gebracht.

NIET ALLEEN DOCENTEN VORMEN HET TEAM...

**JULLIE DRIE:
ERIN!**

© CPS Onderwijsontwikkeling en advies

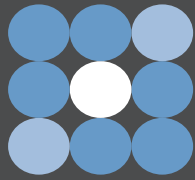

TOOL

GEbruik ONDERSTAANDE CHECKLIST OM TE WETEN OF JE HET START-
GESPREK EFFECTIEF INZET.

Do's startgesprek	Motivering	√?
De startgesprekken zijn afgerond voordat de 5e schoolweek van het nieuwe seizoen begint.	Er is anders geen sprake meer van een start maar van een voortgangsgesprek.	
Het kind is bij het startgesprek aanwezig.	Het kind moet de eenheid ervaren tussen de volwassenen die voor hem zorgen en hem helpen in zijn ontwikkeling. Ook de gezamenlijke start en zijn inbreng is voor hem daarom van belang. Mochten ouders en de leerkracht elkaar ook willen spreken zónder de aanwezigheid van de leerling, dan kan daarvoor een apart moment worden afgesproken (Aanrader 4).	
Er is een comfortabele plek om te praten.	Neem ouders serieus door hen volwassenstoelen aan te bieden. Groep 8-stoelen lenen zich daar ook goed voor.	
Voor ieder gesprek is 20 à 30 minuten ingepland.	Deze investering is de moeite waard en wordt terugverdiend in de rest van het jaar (Aanrader 4).	
Maak individuele afspraken met elke ouder over het vervolg van de contactmomenten.	Dit wordt toegelicht in Aanrader 4.	
Een startgesprek mag worden verplicht in het belang van de leerling.	Iedere leerling heeft recht op een goede samenwerking tussen school en ouders. Van ouders mag je hun aanwezigheid verwachten. Komen ze niet opdagen, zoek hen dan zo spoedig mogelijk op en geef je eigen grens als school aan dat het gesprek verplicht is in het belang van het kind.	
Nodig belangrijke andere volwassenen uit wanneer dit in het belang is van het kind, of moedig ouders aan iemand mee te nemen.	Soms spelen grootouders een belangrijke rol, bijvoorbeeld wanneer zij deels verantwoordelijk zijn voor de opvoeding. Of zijn oudere broers of zussen nodig om te tolken voor hun ouders.	

TOOL

GEbruik ONDERSTAANDE CHECKLIST OM TE WETEN OF JE HET START-
GESPREK EFFECTIEF INZET. (VERVOLG)

Do's startgesprek	Motivering	√?
Een startgesprek vindt nooit in groepsvorm plaats en is dus ook niet hetzelfde als een informatieavond.	Het gaat om het aangaan van een goede samenwerking met elke individuele ouder.	
Het startgesprek is nooit bedoeld om vrijwilligers voor de school te werven.	Vrijwilligerswerk op school – ook wel ouderparticipatie genoemd – heeft veel minder te maken met ouderbetrokkenheid dan vaak wordt gedacht, laat staan het effect ervan voor kinderen. Concentreer je in het startgesprek op de samenwerking met het oog op het kind.	
Geef ouders geen vragenlijsten vooraf waar ze alvast over na kunnen denken en die ze moeten beantwoorden.	Met vragenlijsten is het startgesprek per definitie niet meer gelijkwaardig, want één van beide partijen bepaalt de agenda. Zorg hooguit voor wat vragen achter de hand, mocht het gesprek wat vastlopen.	

Samenvatting

Essentieel voor een goede samenwerking met ouders is een startgesprek aan het begin van het jaar, een gesprek van een klein half uur waarbij de leerling aanwezig is. Dit gesprek is niet vrijblijvend en vindt individueel plaats. Om het startgesprek te laten slagen is het van belang deze zo eenvoudig mogelijk te houden, dan ontstaat er werkelijke verbinding met elke ouder.

